

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvintum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput XVI. Idem Sancti a Fridiani Priori, & Magistro B. Canonico Pisan.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74544](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74544)

ab Imperatore verò regalia, ut referunt Agecius in *chron. Bohemia*, ibi: Anno 966. in *Quadragesima* mittitur solennis legatio à Boleslao Duce, & universo *Bohemorum Clero* ad *Othonem Imperatorem*, ut *Majestatem* ejus nomine Ducis, & totius populi supplicent pro licentia Episcopi constituendi & ut *Majestas* ejus velit consentire, ut *Praga* fiat *residencia Episcopalis*. Quo voto Boleslaus porit⁹ elegit *Dethmarum* in Episcopum natione Saxonem, ut testatur *Dubrauius Olomucensis Episcopus*, ibi: *Ioannes IX. Roman. Pontifex* nominandi *Praga Praesulis Boleslao* potestatem faciebat, atque is *Dethmarum* quendam à *Saxonia oriundum*, de sententia omnium *Sacerdotum* primum in *Bohemia Antistitem* nominavit, curaque habuit ut solenniter, & more aliorum in *Germania Pontificum* à *Moguntino Praesule*, tanquam suo *Metropolitae*, inauguraretur, utq; regalia ab *Othone Caesare* acciperet. Referunt *Aubertus Mireus de rebus Bohemiae cap. 7* *Goldastus de Regibus Bohemiae lib. 5. cap. 4.* notavi in *cap. 9. de exceptionibus.*

3. c *Episcopum*.] *Danielem* videlicet, qui prius fuerat *Uladislai Regis Capellanus*.

d *Filius Sacerdotis*.] Et ita irregularis, & ut illegitimus, incapax erat Episcopatus, juxta tradita in *cap. cum in cunctis, de elect.*

4. e *Privilegium*.] Episcopi enim *Pragensis, Olomucensis, Uratislaviensis Regi Bohemiae* non praestant homagium, sed tantum fidelitatem promittunt, ex pacto *Calixti Papae & Henrici*

V. Imperatoris, ut ex aliis narrat *Goldastus de Regibus Bohemiae lib. 5. cap. 3.*

f *Duci Bohemiae*.] In aliis libris legitur *Regis*; & rectè, nam ab anno 1038. seu 1061. *Uratislaus Dux Bohemiae*, ab *Henrico IV. Imperatore Rex* creatus fuit, licet *Regius* deinceps honor ad annos 60. interceptus fuerit: & postea *Uladislaus II. à Friderico Barbarossa Imperatore Rex Bohemiae* creatus fuerit: sed post ipsum denuò interregnum fuit usque dum anno 1197. *Primislaus*, dictus *Otho. arus, Uladislai Regis filius*, à *Philippo Imperatore* manu propria coronatus *Moguntiae* in conventu Principum, tertius *Rex Bohemiae* fuit, de quo agitur in praesenti; ex quo tempore regia dignitas in ea provincia continuata est, ut refert *Aubertus Mireus cap. 2. de rebus Bohemiae.*

g *Regalia recepit*.] Juxta morem, quem retuli, & illustravi in *cap. de elect.*

h *Consecratione chrisimatis*.] Quae necessariò facienda est ab Episcopo in feria quinta majoris hebdomadae, ut probavi in *cap. quanto, de consuetud.*

i *Procuratore ejus*.] Ad excusationem delicti, nam ad proponendas causas absentiae etiam in judicio criminali procurator admittitur, l. *servum 33 ff de procurat. l. reos, C. de accusat. Salcedo in praxi, cap. 151.* quod latè exposui in *cap. una, de procurat.* & textum hunc illustravi in *cap. nimis de iurjur.*

CAPUT XVI.

Idem Sancti Fridiani Priori, & Magistro B. Canonico
Pisan.

Super his, de quibus nos consulere voluistis, inquisitioni vestrae breviter respondemus, quod tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accusando. Quando crimen in modum denunciationis opponitur, ad denunciationem non est inscriptio necessaria: sed cum in modum accusationis objicitur, oportet inscribi, quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denuntiatio facienda. Cum autem excipiendo fuerit crimen obiectum, distinguendum est, quare opponatur, & quando: si autem objicitur ut ab accusatione, vel testificatione aliquis repellatur, non est inscribi necesse: sed cum opponitur, ut quis à promotione officii, vel beneficii excludatur, si ante confirmationem objicitur, non cogitur quisquam inscribere, quia crimen hoc modo probatum impedit promovendum, sed non dejicit jam promotum. Post confirmationem verò, cum scilicet promovendus fuerit aliquis, aut consecrandus, quia ab obtinendo repellit & dejicit ab obtento, ad extraordinariam quidem poenam secundum arbitrium discreti Judicis, citrà vinculum tamen inscriptionis est excipiens astringendus, si defecerit in probando: pro eo, quod crimine sic probato, perdit quod per electionem, & confirmationem ei fuerat acquisitum, sed ob hoc prius habitum non amittit: licet enim agatur de crimine, non est tamen hujusmodi quaestio criminalis. Undè per e Procuratorem potest ritè tractari. Clericus autem, qui pro eo, quod variaverat, & vacillaverat, coram nobis, de mandato nostro captus est, & detentus, infamiam non incurrit. Cæterum volumus, & praesentium vobis auctoritate mandamus, ut super inquisitionis articulis, tam de fama electi, quam literis contra eum sub nomine longè majoris, & sanioris partis Capituli destinatis, cogatis testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

1. a) *S. Anelli Fridiani.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. cap. 3. & in cap. super his, de penis, cap. super his, de rest. cogend. ubi extant alia partes hujus textus. Ejus historiam retuli in cap. tam literis, de testibus.

b) *Ad correctionem est denunciatio.*] Nem eum per viam exceptionis crimen objicitur in judicio civili, ut cap. si consiterit 12. cap. ad petitionem 22. hoc tit. l. Papinianus, § filius, ff. de in offic. testam. non agitur principaliter, ut quis puniatur, sed ut à judicio excludatur; quia exceptio est actionis exclusio, l. 2. ff. de except. cap. 2. de ordin. cognit. Nec tunc obstat textus in cap. item cum quis 4. de restit. spol. ubi opponens exceptionem criminis contra agentem de spoliatione, non auditur, quia hoc modo criminaliter agi dicitur. Quia dicendum est, in eo textu crimen oppositum non fuisse per modum exceptionis, sed principaliter agendo per viam reconvencionis, & accusationis, ut constat ex illis verbis, objiciendo crimen agere non potest, ut docuit Beronius in cap. 1. de judiciis, num. 73. Aliquando tamen & qui crimen apposuit per modum exceptionis, si in ejus probatione defecerit, puniatur, ut in c. 1. §. adjicientes, de elect. in 6.

c) *Procuratorem.*] Quia aliàs si judicium esset criminale, non admitteretur, juxta tradita in cap. tua, de procurator.

COMMENTARIUM.

2. *Conclusio traditur, & probatur.* EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Accusans criminaliter ad vindictam, inscribere debet; denunciator vero non item.* Probat eam textus in cap. non probaverit, cap. mandasti 10. 2. qu. 5. cap. quisquis, cap. qui crimen. 2. qu. 8. cap. 8. 3. qu. 9. cap. nullus, §. inscriptio 4. qu. 4. cap. qui calumniam 5. qu. 6. Synodus Constantinopol. can. 6. ibi: *Quam simili poena accusatores inscribant, subituri eam, si quid per calumniam intendant.* Et l. 3. l. si cui 7. ff. de accusat. l. si quis 8. Cod. eod. tit. l. 2. §. penult. ff. ad leg. Jul. de adult. l. ult. ff. de furtis, l. si quis obreplevit 99. ff. ad leg. Cornel. de falsis, l. 1. Cod. ad Turpil. l. ult. Cod. de injuriis, l. 2. Cod. de exhib. reu, l. 3. Cod. de his qui accusare, l. 24. Cod. Theodos. de custod. reor. l. 1. Cod. Theodos. de accus. ibi: *Nullus secundum juris prescriptum crimen, quod intendere proposuerit, exequatur, nisi subeat inscriptionis vinculum.* Et l. 8. 9. 14. & final. eod. tit. l. 8. eod. Cod. de famosis libellis. Illustrant ultra congestos à Barboisa in presert. Anton. August. in epit. juris lib. 30. tit. 15. Fornerius in notis ad Cassiodorum lib. 6. epistol. 15. Ant. Matthæus de crimin. ad tit. de accusat. cap. 6. per totum, Petrus Herod. lib. 1. Pandect. tit. 5. cap. 12. Bignonius in notis ad veteres formul. cap. 29. Paulus Idumay in notis ad Innoc. III. lib. 2. epistol. 201. Scipio Gent. ad Apulei. apolog. cap. 2. fol. 14. Vultei de judic. lib. 2. cap. 4. & 5. num. 233. Anton. August. in notis ad can. Hadriani canon. 7. 10. 9. Concl. Bini. Reparatus ad leges 12. Tabul. cap. 25. in princip. Cuiac. in l. 6. Cod. de accusat. Hunnius ad Treul. volum. 1. disp. 12. quæst. 56. D. Joannes Vela de modo procedendi, cap. 5. num. 26. P. Gregorius lib. 32. syntag. cap. 7. num. 6. & lib. 5. partit. tit. 9. cap. 4. num. 3. Ouald. lib. 18. Donel. cap. 10. litera D. D.

Joannes Suarez ad leg. Aquil. lib. 1. cap. 2. nu. 20. Brissonius lib. 1. select. cap. 1. Tarturet. dissert. 43. jurid.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Valdè Reipublicæ interest, ut delicta non maneant impunita, & sint qui crimina deferant, reosque in judicio acculent, l. inde Neratius, cum vulgatis, ff. ad leg. Aquil. Sed si accusator cogatur inscribere, & ita poenæ ratione se subicere, nemo audebit accusare, cum facile absque propria calumnia possit in accusatione defecere, aut quia non plane probavit, propter repulsionem testium, aut imperitiam advocati; vel quia testes à potentiori advertario subornati verum taceant: igitur ne delicta maneant impunita, cogi non debent accusatores ad inscribendum accusationi cum sui capitis aperto periulo. Deinde ea pars assertionis, ubi docetur, denunciatores inscribere non debere, difficultis redditur; nam delatores criminum, si quos per calumniam denunciaverint, puniuntur, l. 2. in principio. §. D. Pius, l. Senatus 15. §. 1. & 2. l. res qua 22. §. ultim. cum duabus legibus sequentibus, de jure sisci: latè probat Amaya in l. 1. Cod. de delat. num. 19. Igitur in hac parte nulla est differentia inter delatorem, & accusatorem.

Adhuc tamen defendenda est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, jure civili Romanorum eorundem fuisse formam exercendorum judiciorum publicorum, quam recenset eruditus Brissonius lib. 2. select. cap. 1. licet postea extraordinariè quæri de criminibus cepisset, ut restantur Consulti in l. ordo, ff. de public. judic. l. in Senatusconsultum, §. 1. ff. ad Turpil. l. 1. §. ultim. l. hodie, ff. de penis. Et primò, quia alium accusare volebat, deferrebat ad Prætorem, vel eum qui jurisdictioni criminali præerat, nomen rei, petens, ut inter reos reciperetur: & si præsens erat reus, vocabatur, ducebaturque eum ad Prætorem: si vero abesset, delato nomine, atque inscriptione factâ, reus citabatur, exhibebaturvè. Tacitus lib. 2. annal. ibi: *Marcus Vinius nuntiavit Pisoni, ut Romam ad dicendam causam veniret: ille eludens respondit ad futurum, ubi Prætor, qui de veneficiis quæreret reo, atque accusatoribus diem prædixisset. Seneca in apoïog. col. Ducit illum ad tribunal. Et acii: is lege Cornelia, quæ de ficiariis lata est quærebat: postulat nomen ejus recipi, edit subscriptionem, occisos Senatores 30. Equites Romanos 315. Cicero 4. in Verrem. Hic tum repente Pasilus quidam homo egenus, & levis accedit: ait, si liceret, nomen ab ejus deferre se velle. Iste vero, & licere, & fieri solere, & se recipiurum. Sequebatur inscriptio, quæ nihil aliud est, quam professio accusatoris, quâ proficitur se exempli gratiâ Titium deferre ex lege Aquilia; eumque reum à se peractum iri. Et licet inter inscriptionem, & subscriptionem accusationis nihil interesse existimet Vultei de judicis lib. 2. cap. 4. num. 119. quia subscriptio pro inscriptione ponitur in l. si cui 7. ff. de accus. l. si obreplevit 29. ff. ad l. Cornel. de falsis l. si quis servos, Cod. de accusation. & promiscuè accipiantur in l. ultim. de privat. delictis l. final. ff. de furtis, l. Aithales 24. ff. ad leg. Cornel. de falsis, l. 2. Cod. ad Turpil. Tamen verius est, multum interesse inter scribere, & subscribere. Inscribere dicitur accusator, cum reum se aliquem facere alicujus criminis proficitur libello: quæ inscriptio libelli appellatur, & ejus forma extat in l. libellorum*

lorum 3. ff. de accusat. in Glossa Basilic. lib. 60 tit. 42. inter veteres formulas Marculfi cap. 29. apud Apuleium in apolog. capit. 2. & ex cuiusdam monachi schedis ita transcribit Brisson. lib. 5. formul. Ego ipse adversum te in rationibus publicis adfisso: si te iniuste interpellavero, & vitius exinde apparvero, eadem pena, quam in te vindicare pulsavi, me constringo, atque conscribo partibus tuis esse damnandum, & pro rei totius firmitate manu propria firmo, & honorum virorum iudicio roborandum dabo. Subscribere est confirmare inscriptionem, cum is, qui libellum dedit, vel alius pro eo, si litteras nesciat, subscribit se professum esse, ut in dist. l. 3. & hæc subscriptio est quasi vinculum, quo se accusator ad pœnam talionis obligat, si temerè, & falsò accusaverit, aut reum non peregerit, l. si cui crimen, ff. de accusat. l. 11. Cod. Theod. de accusationibus, l. 8. Cod. Theod. de iurisdic. notavit Ballamon in can. 131. Synod. Carthag. I. dedo libellum hunc vinculum talionis dixit Carnot. epist. 51. & 138. & ita idem est qui inscribit, & subscribit, licet olim alius esset, qui reum deferebat & inscribebat, alius qui subscribebat, quales erant causidici, qui se accusatori iungebant, vel iurandi, vel observandi gratiâ, ut Aconius notat 1. in Verrem: Subscripores dicuntur, inquit, qui adjuvare accusatorem causidici solent, quos oportet summissius agere, quam dicat ille, quem sequuntur. Nec solum chartarum causâ, atque iuvandi accusatoris adhiberi solent, sed etiam ut ne facile corrumpantur. De hoc subscriptore Cicero loquitur in epistola ad Q. Fratrem Gabinium: De a nobis reum fecit P. Sylla, subscribebente privigno Memmio. Tacitus lib. 1. annal. Nec multo post Grannium Marcellum Prætorum Bithynia Quæstor ipse Cepio Chrispinus Majestatis postulavit, subscribebente Romano Hispano. Idem Cicero 1. Verr. ibi: Ipse nihil est, at venit paratus cum subscriptionibus exercitatis, & discretis: est tamen hoc aliquid, tamen non est satis: omnibus enim in rebus is, qui princeps in agendo est, ornatus & paratissimus esse debet. Et mox: Custodem, inquit Cælius Tullio, me apponite. Quid? mihi quam multis custodiis opus erit, si te semel ad meas captas admisero? qui non solum, ne quid euntes, sed etiam, ne quid auferas, custodiendus sis. Eleganter Symmachus lib. 1. epist. ibi: Quid sit conditionis inscriptio, nostis præ ceteris; provisum est enim, ne quis temerè in alieni capitis discrimen irrueret, nisi se idem prius pœne sponsione vinciret. Ad quod respicit textus in l. penult. Cod. de accusat. in illis verbis: In causis criminalibus dignum est, ut inscriptiones proponant, quæ videlicet magnitudinem sceleris, tempusque designent, ut alterutram partem digna secum tenere possit auctoritas. Alterutram partem, inquit Imperatores, hoc est accusatorem, vel reum; accusatorem, si fefellerit; reum verò si accusator vera detulerit, l. non prius, C. de calumniatoribus. Cujus etiam inscriptionis singularis locus extat in l. causas, Cod. Theod. de iurisdic. Et quia accusator sese inscribebat ad eandem pœnam, sese ad pœnam talionis adstringere dicebatur: Eleganter Festus Pompeius ibi: Talionis mentionem fieri ait Verrinus hoc modo: Si membrum rupserit, ni cum eo pacit, talio esto. Nec id quid significet, indicat: puto quia novum est; D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. V.

permittit enim lex parem vindictam. Inidorus lib. 5. etymol. cap. 27. Gellius lib. 2. noct. cap. 1. quod respexerunt Damasus Papa epist. 3. ad Stephanum Archiepisc. Adrianus Papa can. 48. ibi: Qui crimen objicit, scribat se probaturum revera, ut ibi causam agat, ubi crimen admittit: ut qui non probaverit quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiat. Ex quo emendandus est Gratianus, qui falsò retulit canonem hunc in cap. final. 3. quæst. 6. per hæc verba: Qui crimen objicit, sciat se probaturum: revera ibi causa agatur, ubi crimen admittit. Cum transcribere deberet pro verbo sciat, verbum scribat, ut notavit Ant. Augustin. in notis ad canonem 98. Hadrianus Papa, & lib. 1. de emendatione Grævani, dial. 14. de qua talionis pœna accipere possumus celebre decretum Damasi Pontificis relatum inter ejus decreta, tom. 1. Concilior. part. 1. pag. 512. in illis verbis: Si quis Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum falsis criminibus impetierit, vel accusaverit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei esse communionem. Quæ verba de adulterii crimine esse accipienda existimamus idèd, quia pœna hæc primis illis Ecclesiæ temporibus pro adulterio imponebatur, can. 7. Concil. Ancyrani. D. Cyprianus in epist. ad Antonium Episcopum, can. 64. & 65. Concil. Illyber. ubi probavi: notavit Scipio Gentil. ad Apolog. Apulei in dist. cap. 2. Etiam sciendum est accusatorem in alia inscriptionis parte cavere debere se peffeveraturum in iudicio utque ad sententiam. Quæ cautio non per simplicem repromissionem datur, sed fidei iuramentis præstitis, l. 7. §. 1. ff. de accusat. l. 5. ibi: Fidei iuramentum de lre exorcenda adhibebis fuerit; Cod. de accusat. l. 1. & 2. Cod. ad Turpil. atque huiusmodi fidei iuramentis meminit Paulus in l. post legatum §. 5. sunt qui putant, ff. quod legat. & hanc cautionem olim ante vocationem in jus, unâ cum inscriptione præfari solitam fuisse, constat ex dist. l. 1. Cod. ad Turpil. Et licet hæc cautio jam exsolerit, optimâ tamen ratione olim inducta fuit, ut temeritas accusatoris etiam damno pecuniario coerceretur. Habebat enim hæc cautio aliam partem, de custodia videlicet rei accusatæ, seu ejus modo, quam prosequitur Vultreus de iudiciis lib. 2. cap. 5. num. 142.

Sunt tamen certi casus, in quibus inscribere accusator non cogitur. Et primò in levioribus delictis, quia audiuntur, & discutuntur de plano, absolutis videlicet reis, seu fustibus castigatis; servis verò flagello verberatis, l. l. via 6. ff. de accusat. l. unius 18. §. ultim. ff. de quaestio. l. nequaquam 9. §. de plano, ff. de officio Proconsul. in gravioribus verò, quia de vita, & fortunis hominum agitur, idèd major observatio solennium desideratur: leviora autem, quæ non ita magni præiudicii sunt, de plano discuti debent. Deinde cessat inscriptio cum mulier suam, suorumve injuriam prosequitur, l. de crimine 12. Cod. qui accusare: quod & in delatoribus observatur, qui suam, suorumve injuriam prosequuntur, l. deferre 18. §. sed si communem, l. filius 38. §. final. l. delator 44. ff. de iure fisci, l. ex libertate 26. ff. de liberal. causa. Vel si parentes mortem liberorum, aut contra liberi necem parentem exequantur; cum enim eo casu cesserit calunnia, Senatusconsultique Turpiliani pœna, l. 2. & 4. Cod. de calumni. l. ult. ff. de public. iudic. l. in Senatusconsulto 15. §. eos,

eos, ff. ad Turpil. ad quid inscriptio? De marito accusante adulteram, dicemus in cap. maritis, de adulteriis. Item cessat inscriptio, cum quis crimen in adversarium retorquet, quia quamvis eo ipso actoris partes sustinere videatur, inscriptione tamen non oneratur, argumento legis 2. § si publico, & sequent. ff. ad leg. Jul. de adult. l. qui cum major 14. §. libertus, ff. de bonis libert. & expressè in hoc textu ab Innocentio docetur, quia non verè aculat, qui retorquet crimen, cum Innocentia dumtaxat defendendæ gratiâ faciat. Quintilianus lib. 7. instit. cap. 3. ibi: Sed si quando in partibus laborabimus, universitate pugnandum est, sive invicem accusant, sive crimen reus ultera accusationem in adversarium restituit, ut Roscius in accusatores suos, quamvis reos, non fecisset; non enim tunc est accusatio, sed defensio. Quare cum ex Senatusconsulto Syllaniano præmium præstetur ei, qui ex familia fervorum eadem Domini indicaverit, vel accusaverit, l. in lege 25. ff. ad Syllan. non videtur aculare ut præmium consequatur, qui in alium, cum argueretur, crimen detorsit, l. 3. §. virum 14. ff. ad Syllan. ubi pro vindicasse, legendum esse indicasse, notarunt Ant. Augustin. lib. 2. emend. capit. 19. Cuiac. lib. 18. obs. cap. 22. cuius textus argumento docet ex aliis Amaya ad titul. de delat. numer. 32. quod si præmium ex statuto proponatur occidenti bannitum, & aliquis eum occiderit, non ultrò, sed defendendo, non allequitur præmium, quia lex non confiderat, quod casu evenit, sed quod principaliter fit, l. si quis nec causam, ff. si certum petatur, l. qui injuria 53. ff. de furtis: nec lex voluit præmio afficere illum, qui non ut illi pareret, sed potius ob propriam defensionem id efficit, l. unum 67. §. si de Falciadia, ff. de legat. 2. l. 2. ff. de condit. & demonstr. Alias quoque exceptiones aliqui deducunt ex l. ne quis 6. Cod. de Iudeis, l. 4. Cod. de apostataris, l. 4. Cod. de heretic. l. ea quidem 7. Cod. de accusat. sed non rectè, ut probat Anton. Mathæus ad tit. de accusat. cap. 6. in fin. Illud tamen notandum est, tantùm hanc inscriptionem locum habere in iudiciis criminalibus, sive ordinariis, sive extraordinariis: in iudicio autem civili, quamvis de crimine agatur, non cogitur accusator in crimen subscribere; quoniam in eo pecuniariter agitur, l. ultim. ff. de privat. delict. l. final. de furtis, l. is cui 4. §. si verò, C. de sportul. quamvis Bignonius in notis ad veter. formul. cap. 20. ex eo prober, etiam in causis civilibus pro expensis subscriptionem desiderari.

6. Ratio autem cur ita diligenter hæc inscriptio in accusatione desideretur, ex eo provenit; nam cum grave sit aliquem in iudicio criminali, in quo plerumque de vita agitur, accusari, compescenda erat accusatorum injuria, sive, ut loquitur Ulpianus in l. final. ff. de furtis, timeritas agentium coercenda, ut ita non facillè quis prosiliat ad accusationem, eum sciat inultam sibi accusationem non futuram, l. si cui 7. ff. de accusat. Siquidem per hanc inscriptionem obligat se fideiussoribus datis ad prosequendum iudicium, l. qui crimen, Cod. qui accusare, l. 2. §. ex iniquo, Cod. de exhibend. reis. Et etiam profiteretur se probaturum crimen delatum, aliàs pœnam eandem, quam meretur

crimen illud, subitutum, cap. quisquis, cap. qui crimen 2. question. 3. cap. nullus, §. inscriptio 4. question. 4. dict. l. 2. Cod. de exh. reis. Ad quam Theodosii constitutionem respexit Symmachus lib. 10. epist. 63. a. Theodos. ibi: Quid habeat conditionis inscriptio, nostris præceteris: provisum est enim, ne quis temerè in alieni capitis discrimen irrueret, nisi se idem prius pœna sponcione vinceret. Quod autem scripsit Theodosius in dict. l. 2. accusatorem videlicet subscriptione facta, se vincere recipere pœna, ita accipiendum est, quod subiciat se talioni, & simili supplicio, ut idem Theodosius expressit in l. ultim. Cod. de calum. l. ultim. Cod. de a. accusat. notavit D. Joan. Suarez ad l. Aquil. in apparat. cap. 2. num. 22. Gothofr. in l. 5. Cod. Theodos. de a. accusat. Sic ergo cum hoc periculo capitis sui accusator facillè à falsa accusatione retraheretur, & ea quæ probare non poterit, in alterum non concieret, potiusque in privatis delictis eligeret agere civiliter (in quo iudicio non exigitur inscriptio,) quàm criminaliter: unde meritò Innocentius in præsentem docet, accusatorem debere in accusatione inscribere, quia agit ad pœnam, & vindictam; denunciatores verò non teneri subscribere, quia tantùm correctionem intendit: nec eum, qui retorquet crimen, quia potius excipiendum, ut se defendat, quàm ut accuset, facit.

Nec obstat dubitandi ratio suprâ adducta, quæ adeò efficax est, ut ab hac inscriptionis solennitate, atque pœna talionis recessum sit hodie generali consuetudine, ut probant Scaccia de iudicis cap. 15. numer. 14. Anguianus lib. 2. de legibus, capit. 7. numer. 24. quod ea potissimum ratione factum ait Gaillius lib. 1. de pace publ. capit. 9. numer. 3. ne metu propriæ salutis quis ab executione criminis, id est ab accusatione, desistat, & sic etiam sceleratissimi impuniti remaneant. Sed licet jure prætorio pœnam talionis abrogatam fuisse censent Gaillius dict. cap. 9. numer. 3. Menoch. de arbitr. lib. 1. question. 79. numer. 5. per textum in §. pœna, Instit. de injuriis; meritò eos refellit Vulteus de iudic. lib. 2. cap. 4. Constat tamen hujus inscriptionis necessitatem aliquando remissam fuisse ex l. 5. C. Theodos. de accusat. idque Antonini Imperatoris rescripto cautum fuisse testantur Valens, Gratianus, & Valentin. in l. final. Cod. Theodos. ad leg. Cornel. de falsis; tamen si Justin. eo ipso quod hæc rescripta in suum Codicem non retulit, necessitatem pristinam hujus inscriptionis restituisse videatur. Et licet generali consuetudine hodie hæc inscriptio ab usu forensi desisset, non tamen idèò impunitus remanet, qui per calumniam acculavit, immò extra ordinem arbitrio iudicis punitur usque ad pœnam talionis in causis gravioribus, ut dicemus in cap. 1. de calum. Nec obstat, quod de delatoribus dicebamus; nam denunciatores, de quibus agit Innocentius in præsentem, idèò non inscribunt, quia ad correctionem tantùm reum criminis deferunt; delatores verò spe præmii, & lucri id faciunt, l. 2. in princip. ff. de jure fisci. Unde valde exosi semper delatores fuerunt. Apud probos Imperatores, humani generis inimici dicuntur in l. 2. Cod. Theodos. de delatoribus: immò & variis pœnis afficiuntur, ut probavi in can. 73. Concil. Illiber. & illustrat Demisterus ad Romanum lib. 9. fol. 937.

Sed adhuc præsentem assertioni obstat textus in cap.

8. Exponitur

cap. 2. de calumn. ubi denunciator per calumniam
 Cap. 1. de calu. pœna suspensionis punitur: ergo quia non tantum
 ratur. accusator, verum & denunciator subscribere de-
 bet, cum deficiens in probatione criminis illati æ-
 quali pœnâ puniatur. Cui difficultati ut satisfaciat
 Cardinalis ibi, docet denunciatorem in ea spe-
 cie non ad correctionem, sed ad vindictam egisse:
 iedoque quia per calumniam detulit, à beneficio
 suspendi. Sed hæc solutio quia nimis restringit
 textum illum, communiter à Doctoribus refelli-
 tur: quare eâ omisâ verius dicendum est, denun-
 ciatorem non tenere inscribere, si ad correctionem
 tantum agant, ex præsentī textu, & cap. licet, infra
 hoc tit. Si autem se offerant probationi delictor-
 rum, ad eorumque instantiam procedatur ad in-
 quisitionem, quia tunc quodammodo accusato-
 rum partes sustinent, puniuntur propter calumni-
 am. Accedit quia in dist. cap. 2. agitur de calum-
 nia commissa à subdito erga Prælaturam, quæ om-
 nino punienda est, cum aliâs facile subditi Præ-
 latorum suos, à quibus passim increpantur, objurgan-
 turque, diffamarentur falsis illatis criminibus.
 Nec interest, quod delator non inscribit, quia
 non valet argumentum: Ergo, non punitur; nam
 qui contra electum, & non confirmatum crimen
 excipit, non inscribit; quia ad pœnam non agit,
 ex præsentī textu: & tamen si in probatione de-
 ficiat, punitur, cap. 1. de elect. in 6.

Deinde præsentī assertioni obstat textus in can.
 41. Concil. Alissiod. in illis verbis: *Non licet pres-
 bytero, nec diacono quemquam inscribere, sed in vice
 sua si causam habuerit, aut fratrem, aut quemcum-
 que sacularem roget.* Ex quibus deducitur, non
 solum acusatorem non teneri inscribere, verum
 nec licere illi inscribere. Pro cuius canonis expo-
 sitione sciendum est, non licere sacerdotibus lai-
 cos accusare, cap. sicut 6. ibi: *Sicut sacerdotes, vel
 reliqui clerici à secularium laicorum excluduntur
 accusatione, &c.* nisi protestatione facta se pœnam
 sanguinis non intendere, cap. 2. de homicid. in 6.
 Illustrant. Covarr. in Clement. s. fariosus, part. 2. §.
 5. Gomez lib. 3. var. cap. 1. num. 33. Iranzo de pro-
 test. fol. 268. Unde in dist. can. 41. dum PP. asse-
 runt non licere presbytero, vel diacono quem-
 quam inscribere, accipiendi sunt, id est quemquam
 accusare, & inter reos criminum deferre: sed si pro-
 priam presbyter prosequatur injuriam, vice sua,
 id est pro eo alio secularis inscribat, ut ira presbyter
 ab accusatoris munere arceatur, & emendatione in-
 jurie sibi illatæ assequatur: non ergo in eo canone
 improbatur solennitas inscriptionis, sed tantum
 juxta veteres canones prohibent PP. presbytero,
 aut diacono laicos accusare.

Exponi-
 tur can.
 45. Con-
 cil. Al-
 tissiod.

CAPUT XVII.

Idem Vercellen, Episcopo, & Abbati de a Cilicito.

Qualiter, & quando debeat Prælatus procedere, ad inquirendum, & puniendum
 subditorum excessus, ex auctoritate novi, & veteris testamenti colligitur evidenter,
 ex quibus postea super hoc processerunt canonice sanctiones. Legitur enim in ^b Evan-
 gelio, quod ille villicus, qui diffamatus erat apud Dominum suum, quasi dissipasset
 bona ipsius, audivit ab illo: *Quid est hoc, quod audio de te? Redde rationem villi-
 cationis tuæ, jam non poteris villicare.* Et in ^c Genesi Dominus ait: *Descendam, &
 videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ex quibus aucto-
 ritatibus manifeste probatur, quod non solum cum subditis, verum etiam cum Præ-
 latus excedit, si per clamorem, & ^d famam ejus excessus ad aures superioris perve-
 nerit, non quidem à malevolis, & maledicis, sed à providis & honestis, nec semel
 tantum, sed sæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ec-
 clesie senioribus veritatem diligentius perscrutari, ut si rei poposcerit qualitas, canonica
 districtio culpam feriat delinquentis; non tanquam sit actor, & iudex, sed quasi de-
 ferente fama, vel nuntiante clamore, officii sui debitum exequatur. Licet autem
 hoc sit observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in Prælati-
 bus, qui quasi signum sunt positi ad sagittam: & quia non possunt omnibus complacere, cum ex offi-
 cio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere,
 nonnunquam verò ligare: frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur:
 & ideo sancti ^e Patres providè statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facile admitt-
 retur, ne concussis columnis corruat ædificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per
 quam non solum falsæ, sed & malignæ criminationis janua præcludatur. Verum ita vo-
 luerunt providere Prælati, ne crimarentur injuste, ut tamen caverent, ne delinque-
 rent insolenter, contra utrumque morbum invenientes congruam medicinam, ut vi-
 delicet accusatio criminalis, quæ ad diminutionem capitis, id est ad degradationem in-
 tenditur, nisi legitima præcedat inquisitio, nullatenus admittatur: sed cum super excessi-
 bus suis quisquam fuerit infamatus, ut interim jam clamor ascenderit, quod diutius sine
 scandalo dissimulari non possit, nec sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupu-
 lo

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. V.

D 2

pulo